

Nowoczesne Systemy Zarządzania
Zeszyt 14 (2019), nr 4 (październik-grudzień)
ISSN 1896-9380, s. 49-60

Modern Management Systems
Volume 14 (2019), No. 4 (October-December)
ISSN 1896-9380, pp. 49-60

Instytut Organizacji i Zarządzania
Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

Institute of Organization and Management
Faculty of Security, Logistics and Management
Military University of Technology

Postawy studentów wobec korzystania z Internetu

Student Attitudes to Use the Internet

Katarzyna Gurmińska

Wojskowa Akademia Techniczna
Wydział Cybernetyki, katarzyna.gurminska@wat.edu.pl

Jolanta Tarapata

Wojskowa Akademia Techniczna
Wydział Cybernetyki, jolanta.tarapata@wat.edu.pl

Abstrakt. W artykule została podjęta próba zbadania postaw studentów wobec korzystania z Internetu. Przeprowadzona wśród studentów ankieta dotyczyła różnych obszarów funkcjonowania w sieci – w wymiarze indywidualnym i grupowym. Poruszono takie zagadnienia, jak zmiana stylu pracy, kwestie tożsamości w sieci, konsekwencje emocjonalne związane z używaniem Internetu oraz funkcjonowanie poznawcze.

Słowa kluczowe: postawy, psychologia Internetu, psychologia społeczna.

Abstract. The article attempts to examine students' attitudes to using the Internet. The survey conducted among students concerned various areas of functioning in the network, in individual and group dimensions. Issues such as changing the style of work, issues of identity in the network, emotional consequences related to the use of the Internet and cognitive functioning were raised.

Keywords: attitudes, internet psychology, social psychology.

Wstęp

Rozwój Internetu można obecnie nazwać rewolucyjnym. Wywołuje wielkie zmiany w życiu współczesnych ludzi, stając się dojrzałym, poważnym medium, towarzyszącym im w codziennym życiu i wpływającym na ich funkcjonowanie

poza siecią. Internet jest środowiskiem stale rozwijającym się. Pojawiają się w nim nowe aktywności, zmieniają się także ich wzorce. Zmiany w sposobie aktywności ludzi w Internecie można rozpatrywać zarówno w aspekcie interpersonalnym, jak i wewnątrzgrupowym.

Ludzie wykorzystują Internet do różnorodnych celów. Zarówno służących rozrywce, wypełnieniu czasu, jak i związanych z użytkową funkcją, np. poszukiwaniem informacji. Internet jest na tyle środowiskiem zmiennym, że trzeba wziąć pod uwagę powstawanie nowych sposobów jego używania. Rozwój może być trudny do przewidzenia.

Badania dotyczące Internetu oraz postaw wobec niego mają już swoją historię i wskazują na pewien rodzaj zróżnicowania. Początkowo zastanawiano się, jakie konsekwencje dla człowieka będzie miało funkcjonowanie w wirtualnym świecie. Myślenie o negatywnych skutkach Internetu dla człowieka przeplatało się z przewidywaniem skutków pozytywnych. Niektóre z nich uzyskują dzisiaj potwierdzenie, inne okazały się nieprawdziwe.

Przeprowadzone badanie postaw studentów wobec korzystania z Internetu miało na celu określenie znaczenia Internetu w ich życiu oraz poznanie zarówno form aktywności studentów w sieci, jak i psychicznych problemów i zagrożeń związanych z jego użytkowaniem. Badanie skupiło się na grupie, która ma do czynienia z Internetem przez całe swoje życie – młodych ludziach, którzy traktują go nie tylko jako rozrywkę, źródło wiedzy i informacji, ale i narzędzie pracy. Przyzwyczajenie do tego medium powoduje, że nie wyobrażają sobie oni świata bez Internetu. Stanowi on integralną część włączaną w ich funkcjonowanie.

1. Pojęcie postawy

Dla ludzi postawy, jakie przyjmują, są czymś więcej niż tylko wypracowaną teorią o sobie samym i swoich przekonaniach; są swego rodzaju modelem życia, według którego żyją, rozwijają się i potwierdzają słuszność przyjętej postawy. „Postawę definiujemy jako sumaryczną ocenę dowolnego obiektu, o którym daje się pomyśleć *obiekt postawy*, może być to każda rzecz, którą dana osoba rozróżnia lub o której myśli, może być konkretnym przedmiotem (książka), albo czymś abstrakcyjnym (np. wolność słowa) (Böhner, Wanke, 2004, s. 17). Upraszczając powyższą definicję za interpretację postawy można przyjąć, iż jest to „[...] deklaracja wyrażająca ocenę, pozytywną lub negatywną, pewnych ludzi, przedmiotów lub zdarzeń” (Juchnowicz, 2009, s. 26). Badacze postaw nawiązujący do tradycji behawiorystycznej interesują się związanymi z postawą reakcjami i działaniem. Przykładowo W. M. Fuson określa postawę, jako „[...] prawdopodobieństwo wystąpienia określonego zachowania” (cyt. za: Ceranek-Dadas, Neumann-Schmidtke, 2005, s. 744), zaś D. Campbell twierdzi, iż „[...] postawa społeczna jednostki jest (trwałym) syndromem reakcji

zgodnych względem pewnej grupy społecznych przedmiotów” (cyt. za: Mądrzycki, 1997, s. 15). Przedstawiciele teorii poznawczych szczególnie zainteresowanie kierują na wewnętrzną strukturę postaw i wzajemne relacje między jej komponentami. Przykładem jest definicja D. Krecha i R.S. Crutchfielda, zgodnie z którą postawa jest „[...] trwałą organizacją procesów motywacyjnych, emocjonalnych, percepcyjnych i poznawczych, związanych z jakimś aspektem świata jednostki” (cyt. za: Mądrzycki, 1997, s. 13-14). Zarówno reprezentanci nurtu behawioralnego, jak i poznawczego bazują na strukturalnej koncepcji postaw, która przyjmuje trójkomponentową definicję postawy. Według tego ujęcia postawa składa się z trzech wzajemnie zintegrowanych komponentów: intelektualnego, emocjonalnego i behawioralnego (Juchnowicz, 2009, s. 26). Postawa wobec jakiegoś zjawiska lub przedmiotu zakłada konieczność posiadania na ich temat pewnego zasobu wiadomości. Im większy zasób wiadomości o przedmiocie postawy, tym większa możliwość kształtowania trwałych postaw. Wiadomości (wiedza) stanowią element uzasadniający postawę. Wiedza o przedmiotach, zjawiskach i innych osobach pozwala na określenie ich jakości i treści oraz konstruuje poglądy o nich. Zespół wiadomości o zjawisku lub przedmiocie nie może jednak być wyłącznym czynnikiem konstruującym postawy. Nie może bowiem ukształtować się określona postawa bez emocjonalnego ustosunkowania się człowieka do przedmiotu postawy. Czynniki intelektualny i emocjonalny wzajemnie zintegrowane tworzą przekonania, czyli zespół sądów opartych na przeświadczeniu o słuszności i prawdziwości czegoś. Przekonanie to jednak postawa niepełna – pozbawiona komponentu behawioralnego. Każda postawa powinna skłaniać jednostkę do określonego ustosunkowania się do rzeczywistości, pobudzać do określonego działania. Jest to podstawowy cel kształtowania postaw i ważny element samej postawy, gdyż każde działanie determinowane jest motywacją.

Przytoczone definicje i komponenty postawy nie wyjaśniają w pełni jej istoty, ponieważ postawa jest zależna od wielu czynników. Jednym z nich jest czas. Pytanie dotyczy trwałości oceny wytworzonej przez człowieka, jak również okresu potrzebnego, aby uznać taką ocenę za przyjętą postawę. Część z funkcjonujących definicji opowiada się za trwałością postawy przechowywanej w pamięci długotrwałej i korzystanie z niej stosownie do zaistniałych okoliczności (Böhner, Wanke, 2004, s. 17). Taki punkt widzenia określany jest jako *model szuflady z aktami*, ponieważ postawy postrzegane są przez pryzmat umysłowego zapisu, kartoteki, do których ludzie sięgają jako do informacji potrzebnych w danej chwili do oceny danego obiektu (Böhner, Wanke, 2004, s. 17). Zupełnie innym spojrzeniem na postawy jest koncepcja *postaw jako tymczasowych konstrukcji*, które są tworzone przez jednostkę, gdy jest potrzebna ocena wartościująca. Według G. Böhnera, reprezentującego tę koncepcję, „ludzie nie wyszukują w pamięci wprowadzonej do niej uprzednio postawy, lecz generują wartościującą ocenę na podstawie informacji, które w danej sytuacji przychodzą im na myśl” (Böhner, Wanke, 2004, s. 18).

Wielu autorów podkreśla, że postawy związane są z ludzkimi wartościami. Do postawy wartościującej nawiązują m.in. W. I. Thomas i F. Znaniecki twierdząc, że postawy stanowią indywidualny odpowiednik wartości społecznej. Uważają, że postawy, które są wyrażane w społecznie uznawanych normach zachowań (zwyczaje, obyczaje itd.) stają się jednocześnie wartościami społecznymi (por.: Ceranek-Dadas, Neumann-Schmidtke, 2005, s. 743).

Trzeba także zaznaczyć istnienie postaw utajonych i jawnych (Maliszewski, 2011, s. 12-13). Postawa jawna uruchamiana jest automatycznie wraz z zetknięciem się z obiektem postawy. Natomiast postawa utajona opiera się na pamięci i jest refleksyjną interpretacją. Postawa utajona dotycząca korzystania z Internetu będzie uaktywniać się w sytuacji kontaktu z siecią, kiedy osoba z Internetu korzysta. Wypełnianie ankiety wymaga od osoby oceniającej swój stosunek do Internetu pewnego zastanowienia nad własną postawą, czyli uruchomienia postawy świadomej. Jednocześnie wyniki mogą być wypadkową, ustaleniem równowagi między postawą utajoną i jawną oraz procesami motywacyjnymi.

2. Kształtowanie postaw i ich funkcje

Proces kształtowania się postaw jest procesem zawiłym, rozciągniętym w czasie. Na jego przebieg wpływ ma wiele czynników. Różne są źródła postaw, jak i sam przebieg ich formowania się. Niektóre postawy przyjmowane są w gotowej postaci, gdyż w kulturze każdej grupy istnieje wiele ich wzorców.

Postawy kształtują się pod wpływem warunków społeczno-kulturowych i przemian cywilizacyjnych, jak również pod wpływem potrzeb jednostki. Szczególny wpływ na postawy wywiera kultura społeczności, do której dana jednostka przynależy, ponieważ to ona jest nośnikiem norm, ocen i wzorów działań. Genezy powstawania postaw należy poszukiwać w hierarchii wartości społeczeństwa, w którym jednostka funkcjonuje, jak również w hierarchii wyznawanej przez samą jednostkę, ponieważ może ona odbiegać od tej przyjętej w społeczeństwie. Można stwierdzić, iż zasady kształtowania się postaw są ściśle zależne od przyjmowanych wartości.

Zdaniem T. Mądrzyckiego postawy danej jednostki powstają ogólnie, w oparciu o społeczne doświadczenie, tradycję kulturową przekazywaną przez innych ludzi, na której wzoruje się dana osoba. Postawa jest konsekwencją osobistych doświadczeń i działań. Autor wyodrębnił dwa źródła postaw: przyswajanie ich od otoczenia oraz kształtowanie się postaw w wyniku indywidualnych przeżyć i działań (Mądrzycki, 1997, s. 51).

Sposobem na kształtowanie postaw jest m.in. przyswajanie postaw już funkcjonujących, reprezentowanych przez innych ludzi. Przyglądając się ludziom, poszczególne jednostki przyswajają sobie ich postawy poprzez empatię, naśladowanie, modelowanie, identyfikację. Empatia oznacza wczuwanie się w stany psychiczne innych

osób, przyjęcie perspektywy drugiego człowieka w rozumieniu jego doświadczeń życiowych. Odczuwając podobne potrzeby jednostka zbliża się postawą do innych, przeżywa wraz z nimi emocje negatywne i pozytywne. Naśladowanie to imitacja zachowań. Jednostka uczy się norm, zasad współżycia społecznego przez naśladownictwo. Obserwując ludzi, zwłaszcza tych, którzy w życiu człowieka odgrywają znaczącą rolę, człowiek wpaja sobie, co jest ważne, a co nie (Domachowski, 2002, s. 122). Przyswaja sobie zarówno pozytywne, jak i negatywne formy zachowań. Początkowo robi to nieświadomie, lecz z biegiem czasu jego działania stają się coraz bardziej celowe, kształtują się sądy wartościujące, przekonania. W modelowaniu jednostka przejmuje nie tylko zachowania innych, ale i pewne tendencje uczuciowo-motywacyjne (skłonność do agresji, współdziałania) (Fidelus, 2011, s. 117). Istotną rolę w przyswajaniu sobie postaw odgrywają również wzmocnienia. Jak potwierdzono w badaniach, ludzie często przyjmują zachowania i postawy nagradzane, natomiast unikają zachowań, które są powodem kary (Cialdini, Kenrick, Neuberg, 2006, s. 104). Aby można było mówić o naśladowaniu i modelowaniu, potrzebne są wzmocnienia pozytywne, czyli nagrody. G. Böhner i M. Wanke są zdania, że modelowane zachowania są wzmacniane tylko wówczas, gdy urzeczywistniają oczekiwania środowiska, natomiast karane, jeśli naruszają społecznie przyjęte normy (Böhner, Wanke, 2004, s. 98). Istotne znaczenie dla powstawania postaw ma zjawisko identyfikacji. Ta forma jest o wiele trwalsza niż naśladowanie czy modelowanie, które są procesami jednorazowymi. Zauważa się, że w przypadku identyfikacji następuje pełna redukcja dystansu między podmiotem a drugą osobą. Jednostka identyfikująca się z drugim człowiekiem zmierza do pełnego upodobnienia się. Przejmuje zewnętrzne formy zachowań, tendencje uczuciowo-motywacyjne, wartości, poglądy. Mądrzycki określa identyfikację wręcz, jako „[...] zgeneralizowaną tendencję do modelowania” (Mądrzycki, 1997, s. 56-57).

Postawy przyjmowane przez ludzi pełnią określone funkcje w życiu człowieka. Są potrzebne do łatwiejszego rozpoznawania i identyfikowania sytuacji, w jakich znajduje się człowiek, aby pod wpływem przyjętej przez siebie postawy mógł zachować się w ten czy inny sposób. Postawy są przydatne pod względem psychologicznym i socjologicznym. Dzięki nim człowiek znajduje osoby, które mają podobny światopogląd. Łączenie się ludzi pod względem przyjętych przez nich podobnych postaw i wyznawanych wartości prowadzi do zacieśnienia więzi społecznych, co w efekcie przekształca się w różnego rodzaju relacje interpersonalne. Postawy spełniają następujące funkcje:

- służą do organizowania wiedzy oraz kierują zbliżaniem i unikaniem;
- służą wyższym potrzebom psychologicznym (Böhner, Wanke, 2004, s. 19).

Jedną z funkcji postaw jest wiedza. Postawa dostarcza pewnej struktury służącej do organizowania złożonego i wieloznacznego środowiska oraz do radzenia sobie z tym środowiskiem. W takim sensie postawa stanowi schemat poznawczy, umożliwiający człowiekowi szybką ocenę sytuacji oraz dostarczenie niezbędnych informacji

dotyczących poszczególnych zjawisk zachodzących w danej chwili. Wiedza jest narzędziem pożądanym samym w sobie, ale spełnia również funkcje utylitarną. Orientacja dotycząca tego, czy coś jest dobre, czy złe może być potrzebna, gdy chodzi o wybór między zbliżaniem się a unikaniem (Böhner, Wanke, 2004, s. 19). Zazwyczaj ludzie zbliżają się do osób, które uważają za atrakcyjne oraz jedzą to, co im smakuje i uważają za smaczne. Wszystkie doświadczenia, przez jakie przechodzi człowiek w swoim życiu, można podzielić na te należące do przyjemnych i nieprzyjemnych, innymi słowy mówiąc na nagrody i kary. Wobec tak przyjętego dogmatu większość postaw spełnia funkcję utylitarną. Obiekt postawy powoduje wyzwolenie się któregoś doświadczenia, nagrody albo kary, co odpowiada funkcji ekspresyjnej, czyli symbolicznej (Juchnowicz, 2009, s. 28). Niektóre z przyjmowanych przez człowieka postaw są sposobem na wyrażanie własnego „ja” – osoby, która jest ich reprezentantem oraz jednocześnie podkreślają najwyższe wartości wyznawane przez daną jednostkę.

Kolejną z pełnionych przez postawę funkcji jest tożsamość społeczna, która polega na wyrażaniu postawy przychylnie postrzeganej w środowisku jednostki ją wyrażającej. Funkcja takich postaw służy przede wszystkim przystosowaniu społecznemu. Należy ona do symbolicznych funkcji. Do tej grupy można również zaliczyć utrzymywanie poczucia własnej wartości, redukcję strachu oraz świadomość własnej śmiertelności (Böhner, Wanke, 2004, s. 21).

Ostatnia funkcja należy do zupełnie innego rodzaju badań psychologicznych, nazwana jest teorią opanowania trwogi. Człowiek jako jeden z gatunków w środowisku naturalnym ma świadomość nieuniknionej i nieuchronnej śmierci. Pomimo tak katastroficznej wizji przyszłości swojego życia, podejmuje wiele zadań, które wzbogacają go jako jednostkę społeczną, jak również podejmuje wiele przedsięwzięć w trakcie trwania swojego życia, nie posiadając wiedzy o tym, czy ze swoich starań będzie czerpał korzyści.

Postawy odgrywają ważną rolę na poszczególnych poziomach analizy. G. Böhner i M. Wanke wymieniają odpowiednio:

- Na poziomie indywidualnym postawy wpływają na myślenie, percepcję, inne postawy oraz zachowanie. Stanowią zatem znaczącą cechę psychiczną jednostki.
- Na poziomie interpersonalnym ludzie zdobywają i przekazują informacje o postawach. Kiedy znane są postawy innych, świat staje się miejscem w jakimś stopniu przewidywalnym. Przez zdobytą wiedzę można kształtować myśli, zachowania oraz próbować ukierunkować zachowania innych osób, wpływając na zmianę ich postaw.
- Na poziomie społecznym postawy stanowią pewien komunikat grupowy. Mają istotne znaczenie zarówno dla współpracy międzygrupowej, jak i konfliktów międzygrupowych. Autorzy za przykład podają uprzedzenia, jako negatywne postawy wobec grupy, które mogą być przyczyną zachowań dyskryminacyjnych i nawet agresywnych (Böhner, Wanke, 2004, s. 27-48).

Reasumując, postawy są kształtowane przez całe życie człowieka, a ich przyjmowanie i przekształcanie jest elementem rozwijającej się osobowości oraz zdolności poznawczych. Dzięki postawom można wyodrębnić różnice w światopoglądach oraz spojrzeniu na kwestie społeczne. Postawy dają możliwość wyróżnienia się z ogółu oraz podarowania nowego początku, np. w głoszonej idei. Przyjmowane przez człowieka postawy są manifestacją jego uczuć, przekonań, religii i osobowości.

3. Postawy studentów wobec korzystania z Internetu w świetle przeprowadzonych badań

Szczególne znaczenie ma Internet dla osób młodych. Współcześni dwudziestolatkowie nie znają świata bez Internetu i traktują go jako miejsce realizacji różnych swoich aktywności. Wielu badaczy zaznacza wpływ Internetu na młodsze pokolenia i tak naprawdę naszą niewiedzę dotyczącą tego, jak korzystanie z niego oddziałuje na różne obszary funkcjonowania człowieka.

Celem przeprowadzonego badania było poznanie postaw studentów wobec korzystania z Internetu. Przeprowadzone wśród studentów badanie ankietowe dotyczyło różnych obszarów funkcjonowania studentów w sieci – w wymiarze indywidualnym i grupowym. Poruszono takie zagadnienia, jak zmiana stylu pracy, kwestie tożsamości w sieci, konsekwencje emocjonalne związane z używaniem Internetu oraz funkcjonowanie poznawcze.

Badania przeprowadzono w grudniu 2018 r. na grupie dwustu studentów studiujących na pierwszym roku studiów inżynierskich, na kierunku Informatyka. Dwanaście kwestionariuszy odrzucono, z uwagi na błędy w ich wypełnieniu, tak więc do ostatecznej analizy przyjęto 188 ankiet. Badaną populację w zdecydowanej większości (90,0%) stanowili mężczyźni. Jest to podyktowane charakterem studiów, będącym raczej domeną płci męskiej.

Pytania do ankiety powstały w oparciu o literaturę dotyczącą korzystania z Internetu, psychologii Internetu. W związku z tym, że badania dotyczące Internetu wskazują na różnorodne tendencje, warto je skonfrontować z postawami osób młodych (I rok studiów), dla których środowisko internetowe jest naturalnym otoczeniem, co wynika z zainteresowań tych osób (kierunek studiów Informatyka).

Korzystanie z Internetu i niemożność odejścia od komputera – co ma wpływ na ilość czasu spędzanego w sieci – wynika z tego, że Internet jest źródłem informacji, ułatwia dostęp do filmów, wiadomości, może dać odpowiedź czy radę w wielu sprawach (Zalewski, 2011, s.12-13). Z analizy zebranych danych wynika, że aż 42% badanych spędza w Internecie tygodniowo od 36 do 65 godzin, 27% od 22 do 35 godzin, 11% – 66 i więcej godzin, a 10% od 15-21 godzin. 7% badanych ma trudności z określeniem czasu, jaki poświęca tygodniowo na korzystanie z Internetu. Dla zdecydowanej większości respondentów (82%) Internet jest sposobem na kontakt z innymi ludźmi, dla 73% – miejscem

rozrywki, a dla 77% – źródłem wiedzy potrzebnej do nauki. Przez znaczną część studentów (27%) jest wykorzystywany do pozyskiwania wiedzy potrzebnej do uprawiania hobby, a 18% respondentów używa go do załatwiania codziennych spraw, tj. robienia zakupów, opłacania rachunków oraz zdobywania bieżących wiadomości. Internet może służyć wielu różnorodnym celom. 80% badanych przyznało, że korzysta z komunikatorów internetowych, 75% poszukuje w Internecie różnych informacji, 63% przegląda strony www, 53% gra w gry komputerowe, a 45% ściąga przez Internet różne programy, filmy, gry i muzykę. Jedynie po 2% badanych poszukuje w Internecie danych teleadresowych oraz pobiera/wysyła wnioski i dokumenty przy załatwianiu spraw urzędowych. Wśród badanych znalazły się osoby (4%), które wskazały na inne cele, do jakich wykorzystują Internet, tj. oglądanie telewizji, oglądanie streamów i filmów na Netflix i You Tube, oglądanie serwisów streamingowych, słuchanie muzyki i oglądanie pornografii.

Kolejne pytanie ankiety: „Czy uważa Pan(i), że życie bez Internetu byłoby nudne, puste i pozbawione radości?” odnosi się do komponentu poznawczego postawy, przekonań, opinii jednostki i tego, jak traktuje Internet, jakie on ma dla niej znaczenie. Odwołuje się też do sposobu wykorzystania Internetu służącego za miejsce rozrywki, ucieczki od samotności czy radzenia sobie z nudą (Morahan-Martin, 2010; Zalewski 2010). Dla połowy badanych życie bez Internetu nie byłoby nudne, puste i pozbawione radości. 32% respondentów na powyższe pytanie wypowiada się twierdząco, zaś 18% nie ma w tej kwestii zdania.

Pytanie „Czy długotrwałe korzystanie z Internetu wpływa negatywnie na Pana(i) samopoczucie i wyzwała u Pana(i) negatywne emocje?” – wynikało z zastanowienia nad kwestiami wpływu Internetu na samopoczucie. Pojęcie dobrostanu psychicznego, czyli subiektywnie odbierane poczucie szczęścia wpływa na nastrój. Ważna jest odpowiedź na pytanie czy Internet wpływa pozytywnie czy negatywnie na przeżycia, na odczuwane emocje (Błachnio, 2007, s. 226). Między innymi, pojawiły się interesujące badania dotyczące mediów społecznościowych i ich wpływu na samopoczucie (zob.: Hunt, Marx, Lipson, Young, 2018; Kircaburun 2016). Wskazują one na pogorszenie samopoczucia związane z używaniem mediów społecznościowych i polepszenie nastroju wraz z ograniczeniem korzystania z nich. Wyniki przeprowadzonego z udziałem studentów badania nie potwierdziły całkowicie powyższych danych, gdyż 62% badanych nie dostrzega wpływu długotrwałego korzystania z Internetu na ich samopoczucie i wyzwalanie negatywnych emocji. 21% badanych twierdzi zaś, że taki wpływ istnieje, zaś 16% nie ma w tej kwestii zdania.

Pytanie: „Czy przebywając w sieci zatraca Pan(i) poczucie czasu?” wiąże się z odczuciem czasu przez osobę korzystającą z Internetu. Istotną kwestią jest zniekształcenie percepcji czasu. Charakterystyczna dla Internetu jest jednoczesność, beczasowość i brak sekwencyjności. Bycie online powoduje, że najważniejsze staje się doświadczanie tu i teraz, bez przeszłości i przyszłości (Por.: Eriksen, 2003; Castells, 2008; Kramarczyk, Osowiecka, 2014). Przebywając w sieci, 56% studentów traci poczucie czasu, 38% zaś jest przeciwnego zdania, a 6% badanych nie potrafi tego stwierdzić.

Pytanie „Czy podczas korzystania z materiałów prezentowanych w Internecie doświadczają Pan(i) trudności z ich selekcją?” konfrontuje podejście studentów do informacji w sieci z ilością danych w Internecie. W dniu 25.02.2017 r. na hasło „psychologia Internetu” w wyszukiwarce Google pojawiło się 766 tysięcy wyników, a dwa lata później 8.03.2019 r. tych haseł było 39 milionów 900 tysięcy. Procesy przetwarzania informacji to m.in. odbiór bodźców. Radzenie sobie z ogromną ilością informacji jest charakterystyczne dla środowiska sieciowego. Informacje w Internecie są wymieszane czasowo i różnorodnie pod względem merytorycznym. Wystarczy, że zostało użyte dane hasło i mogą się pojawić zarówno artykuły naukowe umieszczone w sieci, jak i blogi osób interesujących się psychologią i nie tylko czy artykuły w gazetach popularnych (Eriksen, 2004, s. 148-151). Możliwości poznawcze człowieka są ograniczone i nie ma on, na razie, takich umiejętności, które pozwoliłyby mu na odpowiednie przetwarzanie informacji zawartych w Internecie. Powyżej zasygnalizowane problemy nie są jednak dla badanych studentów przeszkodą czy utrudnieniem w selekcji materiałów prezentowanych w Internecie. 71% badanych twierdzi, że nie doświadczają żadnych trudności związanych z selekcją treści udostępnianych w sieci, zaś 23% wskazuje na trudności tego typu.

Pytanie „Czy Internet ułatwia Panu(i) nawiązywanie kontaktu z innymi i otwarcie się wobec drugiej osoby?” jest związane ze zmianą, która dokonała się w relacjach interpersonalnych wraz z rozwojem Internetu. Ludzie spędzają online coraz więcej czasu, co spowodowało przeniesienie kontaktów interpersonalnych do sieci (zob.: Sanecka, 2014, s. 36). Internet pozwala nawiązywać czy podtrzymywać kontakty z wieloma osobami, co nie jest możliwe w takim stopniu poza środowiskiem sieciowym. Dodatkowo w relacjach interpersonalnych online pojawia się także większa otwartość dotycząca ujawniania swojego „ja”. Internet ułatwia ekspresję siebie, przekazywanie innym osobistych, prywatnych treści na swój temat (por.: Wallace, 2003; Krejtz, Zając, 2007; Baran, Misiewicz, 2014; Sanecka, 2014). Dane pozyskane w trakcie badania pozwalają potwierdzić, iż Internet umożliwia nawiązywanie kontaktów z innymi ludźmi. Aż 75% badanych jest tego zdania, 13% respondentów zaprzecza, a 13% nie ma w tej kwestii zdania.

Online występuje efekt rozhamowania polegający na większej otwartości i ekspresji siebie. Efekt może być w formie łagodnej i oznacza wyrażanie pozytywnych odczuć lub stanowi odwrotność formy łagodnej i jest toksycznym efektem rozhamowania. Wtedy polega na ekspresji negatywnych uwag czy też krytycznych. W Internecie można wyrazić negatywne uczucia w taki sposób, jaki nie jest dostępny w rzeczywistości offline (por.: Suler, 2004; Sanecka, 2014). Jednym z ważniejszych czynników wpływających na rozhamowanie jest poczucie anonimowości dające poczucie bezpieczeństwa, związane też z odległością. Stąd też ostatnie pytanie kwestionariusza: Czy za pomocą Internetu łatwiej jest Panu(i) wyrażać krytykę oraz negatywne emocje? Uzyskane wyniki pokazują, że zdania studentów na ten temat są podzielone. Prawie tyle samo studentów (40%) twierdzi, że gdy przebywają w sieci

i komunikują się z innymi, łatwiej jest im wyrażać krytykę i negatywne uczucia, co tych, którzy są odmiennego zdania (44%). 16% respondentów nie potrafiło ustosunkować się do powyższego pytania.

Podsumowanie

Wraz z rozwojem nowych technologii i sposobów ich użycia generowane są nowe obszary wpływu Internetu na człowieka i jego postawy wobec korzystania z sieci. Te sposoby użytkowania zmieniają się, a także ewoluują te, które są już zidentyfikowane.

Studenci kierunku informatycznego są osobami korzystającymi, ze środowiska sieciowego. Postawa studentów wobec Internetu będzie postawą długotrwałą, w dużej mierze wynikającą z doświadczenia i może mieć związek z wartościami, ze względu na znaczenie Internetu dla pracy studentów na tym kierunku. Postawy dotyczące Internetu wpływają na ich myślenie, percepcję, zachowanie.

Korzystanie z Internetu staje się nieodłącznym elementem życia współczesnego człowieka. Jest to związane z możliwościami, jakie daje ludziom Internet. Przekłada się na czas, jaki ludzie spędzają w sieci. Obecnie nie są to pojedyncze godziny w skali tygodnia, ale wiele dziesiątek godzin. Internet wykorzystywany jest przez młodych ludzi w bardzo różnych celach.

Internet niewątpliwie ułatwia ludziom dostęp do wielu informacji o każdej porze oraz w bardzo krótkim czasie, co znacznie oszczędza czas osobom poszukującym konkretnych informacji. Wiedza z sieci bywa jednak chaotyczna, fragmentaryczna i powierzchowna, a radzenie sobie z ogromną ilością takich informacji wymaga od jednostki umiejętności selekcji. Niegraniczne możliwości poznawcze jednostek pozwalają im na właściwą selekcję materiałów z Internetu.

Internet jest dla wielu miejscem nawiązywania i pielęgnowania kontaktów z wieloma osobami jednocześnie, z którymi dzieli ich bariera odległości. Brak kontaktu osobistego, anonimowość w sieci, pozorna niewidoczność, równość i zatarcie granic między ludźmi mogą prowadzić do silnej dehumanizacji i traktowania drugiego człowieka bezosobowo. Skutkiem tego może być doświadczany przez użytkowników sieci tzw. „efekt rozhamowania”, który powoduje, iż młodym ludziom łatwiej jest wyrażać krytykę, groźby oraz negatywne emocje wobec drugiego człowieka.

Bardzo istotną kwestią związaną z korzystaniem z Internetu jest postrzeganie czasu. Przebywając w Internecie, ludzie ulegają zniekształceniu percepcji czasu, doznają odczucia „przepływu”, które jest uzależniające, ale może skutkować też problemem z planowaniem i dalekosiężnością.

Wiedza na temat postaw i zachowania człowieka w Internecie poszerza się. Jednak wraz z rozwojem nowych technologii i sposobem ich wykorzystywania pojawiają się nowe zagadnienia, które mogą stanowić obszar kolejnych badań nad użytkownikami Internetu.

BIBLIOGRAFIA

- [1] BŁACHNIO A., *Przegląd wybranych badań nad wpływem Internetu na dobrostan psychiczny i kontakty społeczne użytkowników*, „Psychologia Społeczna” 2007, tom 2, nr 3-4 (5), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.
- [2] BÖHNER, G., WANKE M., *Postawy i zmiana postaw*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2004.
- [3] CASTELLS M., *Społeczeństwo sieci*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- [4] CERANEK-DADAS A., NEUMANN-SCHMIDTKE E., [w:] T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. IV, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2005.
- [5] CIALDINI R.B., KENRICK D.T., NEUBERG S.L., *Psychologia społeczna*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006.
- [6] DOMACHOWSKI W., *Przewodnik po psychologii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- [7] ERIKSEN T.H., *Tyrania chwili*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2003.
- [8] FIDELUS A., *Postawy społeczne jako element kapitału społecznego a proces readaptacji społecznej skazanych*, „Forum Pedagogiczne”, UKSW, 1/2011.
- [9] JOINSON A.N., PAINE C.B., *Self-disclosure, Privacy and the Internet*, [w:] A. Błachnio, A. Przepiórska, A. Rowiński (red.), *Internet in Psychological Research*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2010.
- [10] JUCHNOWICZ M. (red.), *Postawy Polaków wobec pracy w zarządzaniu kapitałem ludzkim*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- [11] MALISZEWSKI N., *Dynamiczna teoria postaw. O relacji postaw jawnych i utajonych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011.
- [12] MĄDRZYCKI T., *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*, WSiP, Warszawa 1997.
- [13] MORAHAN-MARTIN J., *Problematic Internet Use. Research Trends and Theory*, [w:] A. Błachnio, A. Przepiórska, A. Rowiński (red.), *Internet in Psychological Research*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2010.
- [14] WALLACE P. M., *Psychologia Internetu*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2004.
- [15] ZALEWSKI Z., *Internet as Psychological Challenge. General Comments*, [w:] A. Błachnio, A. Przepiórska, A. Rowiński (red.), *Internet in Psychological Research*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2010.

NETOGRAFIA

- [1] ACITELLI L.K., STEERS M.-L.N., WICKHAM R.E., 2014, *Seeing Everyone Else's Highlight Reels: How Facebook Usage Is Linked to Depressive Symptoms*, „Journal of Social and Clinical Psychology”, Vol. 33, No. 8, 2014, pp. 701-731, <http://guilfordjournals.com/doi/pdf/10.1521/jscp.2014.33.8.701> (13.09.2018).
- [2] BARAN L., MISIEWICZ M., *Cyberprzestrzeń – nowe miejsce spotkań. Teoretyczna i psychologiczna analiza wirtualnych społeczności*, [w:] M. Wysocka-Pieczczyk, K. Tucholska (red.), *Człowiek zalogowany 2. Wirtualne społeczności*, Biblioteka Jagiellońska, Kraków 2014, <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/pubindex?dirids=553> (21.09.2018).
- [3] HUNT M.G., MARX R., LIPSON C., YOUNG J., No More FOMO: *Limiting Social Media Decreases Loneliness and Depression*, „Journal of Social and Clinical Psychology”, Vol. 37, No. 10, 2018, pp. 751-768, file:///C:/Users/user/Desktop/HuntMarxLipsonYoung2018-NoMoreFOMO.pdf (10.12.2018).

-
- [4] KIRCABURUN K., *Self-Esteem, Daily Internet Use and Social Media Addiction as Predictors of Depression among Turkish Adolescents*, "Journal of Education and Practice", Vol. 7, No. 24, 2016.
- [5] KRAMARCZYK J., OSOWIECKA M., *W sieci czas biegnie inaczej. Psychospołeczne aspekty przemian temporalnych w dobie Internetu*, [w:] M. Wysocka-Pieczyk, K. Tucholska, *Człowiek Zalogowany 3. Różnorodność sieciowej rzeczywistości*, Biblioteka Jagiellońska, Kraków 2014, <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=278212&from=pubindex&dirids=553&lp=3> (12.09.2018).
- [6] KREJTZ K., ZAJĄC J.M., *Internet jako przedmiot i obszar badań społecznych*, *Psychologia społeczna*, 2007, t. 2, nr. 3-4 (5), http://www.spoleczna.psychologia.pl/pliki/2007_3/zajac_krejtz_2007_3.pdf (10.10.2019).
- [7] SANECKA E., *Samoujawnianie online. Przegląd teorii i wyników wcześniejszych badań*, [w:] M. Wysocka-Pieczyk, K. Tucholska, *Człowiek Zalogowany 3. Różnorodność sieciowej rzeczywistości*, Biblioteka Jagiellońska, Kraków 2014, <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=278212&from=pubindex&dirids=553&lp=3> (20.09.2018).
- [8] SULER J., *The Online Disinhibition Effect*, 2004, <http://users.rider.edu/~suler/psycyber/disinhibit.html> (18.09.2018).